

Varför försvann inte bokskogen på Ryssberget?

På Ryssbergets östra sida i Blekinge finns ett av Sveriges största sammanhängande bokskogsområden. I många andra delar av Skåne och Blekinge har boken trängts tillbaks och ersatts av gran eller odlingsmark, men här har den fått en fristad. Exkursionen med Skogshistoriska Sällskapet sökte svaret på varför.

TEXT OCH FOTO **MATS HANNERZ**

» EN FÖRKLARING KAN FINNAS i marken nedanför berget. Den låglänta Vesan var en skärgårdsvik som snördes av och började vallas in på 1860-talet. Trots ekonomiska vågspel och bakslag med översvämningar skapades en enormt bördig odlingsmark på den gamla havsbotten. Här stoltserade man tidigare med Sveriges lägsta punkt, innan Kristianstad snopet tog över ledningen med sin Nosabyviken, 2,41 meter under havets nivå.

BÖNDERNA PÅ RYSSBERGETS ÖSTRA SIDA hade alltså sina bördiga odlingsmarker att leva på.

Skogen var ingen inkomstkälla, utan endast ett lätt förråd för husbehovsvirke och brännved. De långsmala fastigheterna med 50–400 meters bredd skapade heller inga incitament för ett aktivt skogsutnyttjande. På den västra sidan av Ryssberget, där vi kommer över i Skåne, är det skillnad. Där huserar Trolle Ljungby med sitt mer rationella skogsbruk.

Nils Gabrielsson, en bokskogens nestor. Hans mall för bokföryngring – Trolle-Ljungby-metoden – innebär vitaliserande gallringar som bygger ut kronorna och för över tillväxten på framtidsstammar.

Sju smörtunnor i timmen kunde Alve tillverka när produktionen på Bröderna Olssons stavfabrik var som intensivast på 1960-talet.

Helene Reiter från Skogsstyrelsen ledde exkursionen.

Slipningen av bokstavarna handlade om millimeterprecision för att smörtunnorna skulle bli täta.

Exkursionen på Ryssberget

genomfördes den 17 juni och samlade 39 deltagare. Den började med föredrag i församlingshemmet vid Ysane kyrka och fortsatte upp i Ryssbergets sluttningar innan den avslutades vid Bröderna Olssons stavfabrik i Kulla i norra Ryssberget. Exkursionsansvarig var Helene Reiter som "till vardags" jobbar på Skogsstyrelsen. Hon passade därför också på att berätta om Skogsstyrelsens karttjänster, en av källorna till skogshistorisk kunskap.

Även om bokskog växer även där, hann mycket ersättas av gran innan bokskogslagen trädde i kraft.

Exkursionsledaren Helene Reiter hade också en alternativ och mer känslomässig förklaring till bokens bevarande: "Bönderna tyckte helt enkelt om bokskogen. Dessutom var det ett välståndstecken att man hade råd att ha den kvar."

NILS GABRIELSSON KAN RYSSBERGET bättre än de flesta andra. År 1996 pensionerades han efter 40 års tjänstgöring som skogvaktare på Trolle Ljungby. Därefter har han fortsatt som konsult och hjälper numera många av lantbrukarna på Ryssberget med skötsel av bokskogen. Den "Trolle-Ljungby-modell" för bokföryngring som Nils utvecklade är välkänd bland skogsutbildade. Modellen är hyggesciffrigt skogsbruk i sin kanske allra effektivaste form. Eftersom boken är lättföryngrad i sluttningar-

na fungerar det bra med upprepade ljushuggningar för att få fart på den nya generationen, det behövs inte ens markberedning. Men det gäller att hugga försiktigt – blir det för ljusst tar gräs och hallon över.

Efterhand som bokarna i underbeståndet växer upp glesas beståndet ut, och här kommer Nils Gabrielssons erfarenheter till nytta. Det handlar mycket om att hitta framtidsstammarna med den högsta värdetillväxten. Och det handlar om att titta på stammen – inte bara på kronorna.

Trots det ljusa bokvirkets tillbakagång i inredningsmagasinen finns det avsättning, menade Nils Gabrielsson. Kährs är bara en av flera köpare, det finns också mindre sågar som Skåttilljunga som tar emot sågtimmer av bok.

EN ÄLDRE ANVÄNDNING AV BOKVIRKET illustrerades av ett besök i bröderna Olssons stavfabrik, där Alve Olsson och hans kusin

Uno Olsson visade upp det tålmodskrävande och komplicerade jobbet att göra smörtunnor av bokstavar. Bok var det enda träslag som var godkänt från mejerinäringen eftersom boken inte ger någon smak. När handlaget väl var intränat kunde Alve tillverka sju tunnor i timmen.

FABRIKEN STARTADE 1926 och tunnproduktionen pågick fram till mitten av 1960-talet. Smörtunnorna innebar också ett uppsving för bokskogskötseln på Ryssberget eftersom det nu fanns mer avsättning för virket utöver brännved och sågtimmer. En kubikmeter bok kunde användas till 70 tunnor. Sortimentet var välbetalt och köptes in från småbönder i området, som mest sågades 600–1000 kubikmeter om året. Tunnorna bands ihop med tunnband av korgpil, som dock var importerad från Polen och dåvarande Östtyskland. ●